

Kryptografia Algebra

dr Robert Borowiec

pokój 908, C-5

tel. 3203083

e-mail: robert.borowiec@ita.pwr.wroc.pl

www: lstwww.ita.pwr.wroc.pl/~RB/

Wykład II

2-godziny

Arytmetyka modularna

Kongruencja jest to przystawanie liczb a i b według modułu m (modulo m) i jest zapisywana w postaci:

$$a \equiv b \pmod{m} \quad \text{lub} \quad a \equiv_m b,$$

$$\text{gdy } m \mid (a-b)$$

Liczba a przystaje do b wtedy, gdy m dzieli bez reszty $a-b$

Elementy algebry

- Pojęcia podstawowe
  - ❑ grupa, pierścień, ciało
  - ❑ arytmetyka modularna
  - ❑ funkcja Eulera
- Przestrzenie wektorowe
  - ❑ wielomiany pierwotne
  - ❑ wielomiany minimalne

Grupa

Grupa Q jest zbiorem elementów, w którym jest określone pewne jednowartościowe dwuargumentowe działanie, umownie zwane dodawaniem "+", oraz są spełnione cztery aksjomaty dla dowolnych $a, b, c \in Q$:

Grupa-aksjomaty

- 1) suma dowolnych elementów jest elementem grupy (zamkniętość):

$$a + b \in Q; \quad (1a)$$

- 2) wynik sumowania nie zależy od kolejności składników sumy (łączność):

$$a + (b + c) = (a + b) + c; \quad (1b)$$

- 3) istnieje element neutralny e (prawo identyczności):

$$a + e = e + a = a, \quad e \in Q; \quad (1c)$$

- 4) istnieją elementy odwrotne (prawo odwrotności):

$$a + \bar{a} = e \quad \bar{a} \in Q. \quad (1d)$$

Grupa cd..

Przykład 1: Zbiór wszystkich liczb rzeczywistych (łącznie z zerem) stanowi grupę względem operacji zwyczajnego dodawania.

Przykład 2: Zbiór wszystkich liczb rzeczywistych z wyłączeniem zera stanowi grupę względem operacji zwyczajnego mnożenia.

Grupa jest **grupą przemienną** lub **abelową**, jeśli zachodzi równość

$$a + b = b + a. \quad (2)$$

Przykład grupy nieprzemiennej: zbiór macierzy stopnia n , których wyrazami są dowolne liczby rzeczywiste, jest grupą nieprzemianną względem operacji mnożenia macierzowego.

Pierścień

Pierścień R jest zbiorem elementów, dla których są zdefiniowane dwa działania:

$a + b$ - zwane umownie dodawaniem oraz

$a \cdot b$ - zwane umownie mnożeniem,

przy czym a, b są elementami R . Zbiór R jest pierścieniem, jeśli są spełnione następujące aksjomaty:

Pierścień-aksjomaty

- 1) zbiór R jest grupą abelową ze względu na dodawanie

$$a + b = b + a; \quad (3a)$$

- 2) zbiór R jest zamknięty ze względu na operację mnożenia

$$a \cdot b \in R; \quad (3b)$$

- 3) mnożenie jest łączne, to znaczy dla dowolnych $a, b, c \in R$ zachodzi

$$a \cdot (b \cdot c) = (a \cdot b) \cdot c; \quad (3c)$$

- 4) obowiązuje prawo rozdzielności dodawania względem mnożenia, to znaczy

$$a \cdot (b + c) = a \cdot b + a \cdot c. \quad (3d)$$

Pierścień-przykład

Zbiór liczb stanowiących klasy reszt modulo dowolna liczba całkowita m jest pierścieniem względem operacji dodawania modulo m i operacji mnożenia modulo m . Dla $m = 4$ reguły dodawania i mnożenia są następujące:

+	0	1	2	3
0	0	1	2	3
1	1	2	3	0
2	2	3	0	1
3	3	0	1	2

•	0	1	2	3
0	0	0	0	0
1	0	1	2	3
2	0	2	0	2
3	0	3	2	1

Ciało

Ciało C jest to pierścień przemienny, w którym istnieje element neutralny względem mnożenia, spełniający prawo identyczności

$$\varepsilon \in C, \quad a \cdot \varepsilon = \varepsilon \cdot a = a, \quad (4a)$$

a każdy niezerowy element ma swój element odwrotny względem mnożenia

$$a^{-1} \in C, \quad a \cdot a^{-1} = a^{-1} \cdot a = \varepsilon. \quad (4b)$$

Przykładem ciała jest zbiór wszystkich liczb rzeczywistych.

Ciało skończone

Niech q oznacza liczbę elementów ciała. Jeśli $q \neq \infty$, to takie ciało nazywamy *ciałem skończonym* lub *ciałem Galois* i oznaczamy symbolem $CG(q)$. Wielkość q jest nazywana *rzędem ciała*. Na przykład $CG(5)$ oznacza ciało skończone utworzone przez zbiór pięciu elementów całkowitych $\{0,1,2,3,4\}$, w którym są określone operacje dodawania i mnożenia modulo 5.

Ciało skończone cd..

- Podstawowe ciało Galois-ciało proste
  - ✓ $q=p$, gdzie p jest liczbą pierwszą
  - ✓ jest zbiorem wszystkich elementów całkowitych od 0 do $p-1$
  - ✓ operacje $+$, $\cdot$, są operacjami modulo p
    - $\Rightarrow S \equiv a + b \pmod{p}$
    - $\Rightarrow P \equiv a \cdot b \pmod{p}$
- Rozszerzone ciało Galois
  - ✓ $q=p^m$, gdzie p jest liczbą pierwszą, a m jest liczbą naturalną

Przykład ciała prostego- $\text{CG}(5)$

➤ Tablice dodawania i mnożenia

+	0	1	2	3	4
0	0	1	2	3	4
1	1	2	3	4	0
2	2	3	4	0	1
3	3	4	0	1	2
4	4	0	1	2	3

•	0	1	2	3	4
0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4
2	0	2	4	1	3
3	0	3	1	4	2
4	0	4	3	2	1

$\text{CG}(5)$ - cd..

- Ciało $\text{CG}(5)$ zawiera:
  - ☐ element neutralny wobec dodawania – 0;
  - ☐ element neutralny wobec mnożenia – 1.
- Każdy element ciała –oprócz zera –zawiera:
  - ☐ element odwrotny wobec dodawania
  - ☐ element odwrotny wobec mnożenia
- Przykład działań z wykorzystaniem elementu odwrotnego
  - ☐ odejmowanie $2-3=2+(-3)=2+2=4$
  - ☐ dzielenie $2/3=2\cdot 3^{-1}=2\cdot 2=4$

Przykład ciała prostego- $CG(2)$

➤ Tablice dodawania i mnożenia

+	0	1
0	0	1
1	1	0

•	0	1
0	0	0
1	0	1

0 – element neutralny
względem dodawania

1 – element neutralny
względem mnożenia

Dodawanie i odejmowanie w $GF(2)$, a także mnożenie i dzielenie są sobie równoważne, ponieważ odpowiednio $1+1=0 \Rightarrow 1=-1$, $1 \cdot 1^{-1}=1 \Rightarrow 1=1^{-1}$.

Algebra

Obliczanie odwrotności liczby

- Jeżeli mamy daną liczbę a i istnieje taka liczba x z przedziału $[0, n-1]$, że $ax \bmod n = 1$, to liczba x jest odwrotnością liczby a .
- Liczba $a \in [0, n-1]$ ma unikalną odwrotność modulo n , gdy a i n są liczbami wzajemnie pierwszymi
 $NWD(a, n) = 1$ *NWD-największy wspólny dzielnik*

$n = 5, a = 3$

$3 \cdot 0 \bmod 5 = 0$

$3 \cdot 1 \bmod 5 = 3$

$3 \cdot 2 \bmod 5 = 1$

$3 \cdot 3 \bmod 5 = 4$

$3 \cdot 4 \bmod 5 = 2$

$n = 4, a = 2$

$2 \cdot 0 \bmod 5 = 0$

$2 \cdot 1 \bmod 5 = 2$

$2 \cdot 2 \bmod 5 = 0$

$2 \cdot 3 \bmod 2 = 2$

Arytmetyka modularna

Zredukowany zbiór residuów mod n jest podzbiorem residuów $\{0, 1, \dots, n-1\}$ względnie pierwszych z n . Liczba 0 nigdy nie wchodzi w skład zredukowanego zbioru residuów.

Na przykład: dla $n=10$ to zredukowany zbiór residuów zawiera $\{1, 3, 7, 9\}$.

Gdy n jest liczbą pierwszą to zredukowany zbiór residuów zawiera $n-1$ elementów $\{1, \dots, n-1\}$.

Funkcja Eulera

Funkcja Eulera $\phi(n)$ określa ilość liczb naturalnych w zbiorze $\{1, 2, \dots, n-1\}$ względnie pierwszych z n . Lub inaczej określa liczbę elementów w zredukowanym zbiorze residuów modulo n .

Przykład. $\phi(8)=4$, ponieważ w zbiorze liczb mniejszych od 8 tylko 1, 3, 5 i 7 są względnie pierwsze z 8.

Przykład. Dla liczby pierwszej p $\phi(p)=p-1$,

Twierdzenia

Twierdzenie. Dla $n=p \cdot q$, gdzie p, q są liczbami pierwszymi, słuszne jest równanie:

$$\phi(n) = \phi(p) \cdot \phi(q) = (p-1) \cdot (q-1)$$

Twierdzenia

Twierdzenie Fermata. Niech p będzie liczbą pierwszą. Wówczas dla każdej liczby a spełniającej warunek $\text{NWD}(a, p)=1$ zachodzi

$$a^{p-1} \bmod p = 1$$

Uogólnienie Eulera. Dla każdego a i n takich, że $\text{NWD}(a, n)=1$, zachodzi równanie:

$$a^{\phi(n)} \bmod n = 1$$

Algebra

Obliczanie odwrotności liczby

- Podane przez *Eulera* uogólnienie *Fermata* dostarcza algorytmu do rozwiązywania równania $(a \cdot x) \bmod n = 1$, gdy $\text{NWD}(a, n) = 1$. Rozwiązanie to ma postać:

$$x = a^{\phi(n)-1} \bmod n$$

- Jeżeli n jest liczbą pierwszą, to:

$$x = a^{(n-1)-1} \bmod n = a^{n-2} \bmod n$$

Przestrzenie wektorowe

Przestrzeń liniowa V rozpięta nad ciałem liczbowym C jest to zbiór elementów, dla którego są spełnione odpowiednie aksjomaty. *Przestrzeń liniowa* jest nazywana również *przestrzenią wektorową*, a jej elementy - *wektorami*. Elementy ciała C są *skalarami*.

Aksjomaty przestrzeni liniowej

- (1) zbiór V jest grupą abelową względem dodawania;
- (2) dla dowolnego wektora $\mathbf{v} \in V$ i dowolnego skalaru $c \in C$ zachodzi
$$c \cdot \mathbf{v} \in V; \quad (5a)$$
- (3) dla dowolnych wektorów $\mathbf{v}, \mathbf{u} \in V$ i dowolnego skalaru $c \in C$ zachodzi
$$c \cdot (\mathbf{v} + \mathbf{u}) = c \cdot \mathbf{v} + c \cdot \mathbf{u}; \quad (5b)$$
- (4) dla dowolnego wektora $\mathbf{v} \in V$ i dowolnych skalarów $c, d \in C$ zachodzi
$$(c + d) \cdot \mathbf{v} = c \cdot \mathbf{v} + d \cdot \mathbf{v}; \quad (5c)$$
- (5) dla dowolnego wektora $\mathbf{v} \in V$ i dowolnych skalarów $c, d \in C$ zachodzi
$$(c \cdot d) \cdot \mathbf{v} = c \cdot (d \cdot \mathbf{v}). \quad (5d)$$

Wektory liniowo niezależne

Jeżeli $\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2, \dots, \mathbf{v}_k$ są wektorami w przestrzeni liniowej V rozpiętej nad ciałem liczbowym C , to dowolną sumę o postaci

$$\mathbf{u} = a_1 \mathbf{v}_1 + a_2 \mathbf{v}_2 + \dots + a_k \mathbf{v}_k, \quad (8)$$

w której są elementami ciała C , nazywamy *liniową kombinacją* wektorów. O zbiorze k wektorów $\{\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2, \dots, \mathbf{v}_k\}$ mówimy, że jest *liniowo niezależny* jeśli dla dowolnie wybranego zbioru skalarów $\{a_1, a_2, \dots, a_k\}$ zależność

$$a_1 \mathbf{v}_1 + a_2 \mathbf{v}_2 + \dots + a_k \mathbf{v}_k = \mathbf{0} \quad (9)$$

zachodzi wtedy i tylko wtedy, gdy wszystkie są równe zeru, tzn.

$$a_1 = a_2 = \dots = a_k = 0.$$

Wymiar przestrzeni

Największa liczba liniowo niezależnych wektorów w przestrzeni stanowi *wymiar przestrzeni*. Wymiar przestrzeni jest nazywany również *liczbą stopni swobody przestrzeni*. Dowolny zbiór n liniowo niezależnych wektorów tworzy *bazę przestrzeni n -wymiarowej*.

Przykład: Trzy wektory binarne $(0,0,1)$, $(0,1,0)$ i $(1,0,0)$ są liniowo niezależne i tworzą bazę przestrzeni wektorowej V_3 , zawierającej osiem wektorów binarnych: $(0,0,0)$, $(0,0,1)$, ..., $(1,1,1)$, będących kombinacjami liniowymi wektorów bazy nad ciałem $CG(2)$.

KONIEC

Dziękuję za uwagę